

קול צופיין

קול צפֿיין נְשִׂאוֹ קול יַחֲדוֹ יְרַנְנוּ

גיליון מס' 1028

לך לך תשפ"א | השיעור השבועי מיסודו של מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל האל-קי הרב **מרדכי אליהו** זצוק"ל

השיעור נמסר ע"י הרה"ג **שמואל אליהו** הרב הראשי של צפת

וְרַחֲבוֹת הָעִיר יִמְלְאוּ יְלָדִים וְיִלְדוֹת מְשַׁחֲקִים בְּרַחֲבֹתֶיהָ מַהֲלָכוֹת מְשַׁחֲקִים בַּשַּׁבָּת

לנגן לה' בכינור

הודו לה' בכנור בנגבל עשור וזמרו לו

דוד המלך אומר שצריך להודות לה' בנבל ובכינור על כל הניסים שהוא עושה לנו, ובמיוחד בהקשר לכך שהוא מבטל את עצת הגויים שחושבים עלינו רעה ומנהל את העולם באופן שעם ישראל יתחזק ויתקדם לייעודו. הדברים נכתבים בהקשר לשלוש המדינות שחתמו בימים אלה הסכם שלום עם ישראל, ולכל המדינות שמנהלות איתנו מגעים על הסכמי שלום נוספים. אסור לנו להתייחס לתהליך המשמעותי הזה בשוויון נפש או כדבר המובן מאליו. יש פה מהפך אלוקי ענק במחשבת העמים כלפי מדינת ישראל. האירנים שונאי ישראל נחלשו מאוד, ולכן המדינות הללו נחלצות מידיה וכורתות איתנו ברית בגלל העוצמה או בגלל הכלכלה.

תַּחַת הַיּוֹתֵף עֲזוּבָה וּשְׁנוּאָה - וְרָאוּ גוֹיִם צְדָקָךָ

מתקיים בנו תַּחַת הַיּוֹתֵף עֲזוּבָה וּשְׁנוּאָה (ישעיהו ס) וְרָאוּ גוֹיִם צְדָקָךָ (ישעיהו סב). על המהפך הזה צריך להודות לה'. כך אומר לנו דוד המלך בתהילים "וְרַנְנוּ צְדִיקִים בַּה' לַיְשָׁרִים נְאֻהָ תְהַלֵּלָהּ". ולמה יש להודות לה' בכנור ובנגבל? בגלל היראה שאלוקים מפיל על הגויים ושונאי ישראל "וַיִּרְאוּ מֹה' כָּל הָאָרֶץ מִפְּנֵי יְגוּרוֹ כֹּל יִשְׁבֵי תֵבֵל". יראה שבאה כאשר הם רואים איך אלוקים מפר את כל העצות הרעות שהם מייצעים על עם ישראל ומקיים את בריתו.

הם רואים כי מה שהוא אמר - מתקיים. "הוא אָמַר וַיְהִי, הוא צָוָה וַיַּעֲמֵד". כל העצות שהם מייצעים על ישראל לרעה מופרות "ה' הִפִּיר עֲצַת גוֹיִם הֵנִיא מִקְשָׁבוֹת עַמִּים", ולעומתן, כל העצות של ה' ומחשבותיו על עם ישראל מתקיימות ויציבות. "עֲצַת ה' לְעוֹלָם תַּעֲמֹד מִקְשָׁבוֹת לְבוֹ לָדָר וְדָר".

כִּי נִוְעָצוּ לֵב יַחֲדוֹ עֲלֶיךָ בְּרִית יִבְרָתוֹ

כדי להבין את עוצמת הנס צריך לזכור כי לפני 52 שנה הייתה ועידה של

מנהיגי כל המדינות הערביות המובילות בחרטום בירת סודאן. בוועידה ההיא השתתפו פייסל, מלך ערב הסעודית; ג'אמל עבדול נאצר, נשיא מצרים; חוסיין, מלך ירדן; שארל חילו, נשיא לבנון; עבד א-רחמאן אערף, נשיא עיראק; סבאח א-סלים א-סבאח מלך כווית ואיסמעיל אל-אזהרי נשיא סודאן. אלג'יריה וסוריה שלחו את שרי החוץ שלהן. בידי המנהיגים הללו היו שדות נפט ענקיים ואמצעים כספיים אדירים, והם החליטו להשתמש בהם על מנת להילחם בישראל.

שלושת הלאומים של האומה הערבית

ההחלטה הראשונה של מנהיגי המדינות הערביות הייתה לשמור על אחדות בעולם הערבי. לא עוד מלחמות בין ערביות. לא עוד הקזת דם. הם החליטו להפנות את כל הכוחות שלהם למלחמה כנגד מדינת ישראל. "הוועידה מאשררת את האחדות הערבית".

הסעיף השני בהחלטות בא לבטל את "התוקפנות היהודית". כוונתם הייתה לשחרור של יהודה ושומרון, סיני ורמת הגולן. שחרור שבא אחרי איום מפורש של מדינות ערב לפלוש לישראל ולזרוק את כל היהודים לים. לזה הם קראו "תוקפנות יהודית" בלי שום בוש.

ההחלטה השלישית שלהם הייתה להחזיר את רמת הגולן, יהודה ושומרון לידי הערבים שלדעתם הם הבעלים החוקיים היחידים על ארץ ישראל. לכן הם קבעו שלושה לאומים שפורסמו בכל העולם שנועדו כשלושת הלאומים של חרטום: לא לשלום עם ישראל. לא להכרה במדינת ישראל. לא לעריכת משא ומתן עם ישראל.

יבש חציר נבל ציץ ודבר אלהינו יקום לעולם

השלום שנחתם בחודשים האחרונים עם שלוש מדינות ערב הוא הוכחה שרבות מחשבות בלב איש, אבל עצת ה' היא תקום, שכן 52 שנים לאחר אותה ועידה התברר שההחלטות שהתקיימו הן לא החלטות של המלכים הללו אלא ההחלטות שנאמרו בברית בין הבתרים לפני כ-4000 שנה.

שולחן פינג-פונג

אין בזה איסור של משחק בכדור כיוון שאלה כדורים שלא מנפחים אותם. ואם הם מתקלקלים - מחליפים את הכדורים. אבל צריך להיזהר לחבר את הרשתות של השולחן בערב שבת ולא בשבת כיוון שהחיבור שלהם הוא חיבור עם ברגים בחוזק.

סנוקר

מצד ההלכה אין איסור לשחק סנוקר בשבת, כיוון שאין בו שום מלאכה. ואין חשש שיעשו בו מלאכה. אמנם זה נקרא כמו "עובדין דחול" וצריך להיזהר ולמעט בזה בכל מה שאפשר.

שחמט, שיש בש ודמקה

בשולחן ערוך (שלה סעיף ה) "אין שוחקים באגוזים, ולא בתפוחים וכיוצא בהן, משום אשווי גומות". כלומר, לא משחקים בהם על אדמה, שמא ישרו אותה או יחפרו בה לצורך המשחק. אשר על כן הסביר הרמ"א שכל האיסור במשחק הזה הוא רק על קרקע. אבל על שולחן מותר.

וכתב הברכי יוסף שיש שורת חכמים שכתבו לאסור משחק שחמט משום כבוד שבת. אבל הרב כנה"ג בח"מ סי' ש"ע כתב שהיו מגדולי ישראל ששיחקו בו, וכתב הברכי יוסף שאין ללמוד מהם כי בוודאי עשו כן כשהיו חולים במרה שחורה ומשום רפואה.

בשו"ת קול אליהו (פרק טו שאלה א) כתב מרן הרב אליהו זצוק"ל שמהדין מותר לשחק שחמט שש-בש או דמקה וכד' בשבת, אלא שזה ביטול תורה. ועל זה אמרו חז"ל (ירושלמי שבת פט"ו הלכה ג) "לא ניתנו שבתות וימים טובים אלא לעסוק בהן בדברי תורה". והוא הדין לילדים, שצריכים לגדול באוירת שבת, ואם ישחקו כל השבת אין זו שבת. ולכן יכול אדם לשחק בשבתות עד רבע מהזמן שבו הוא לומד תורה, אם הוא משועמם מדין רפואה למכתו.

חבל להפסיד רגע אחד משבת בלי לימוד תורה

וכתב הבן איש חי בשם המקובלים כי חבל להפסיד רגע אחד משבת בלי לימוד תורה כיוון ששעה אחת של לימוד תורה בשבת שווה לאלף שעות של לימוד בימות החול (מאמר מרדכי שבת חלק ד פרק פב בשם הב"ח ש"ש שמות בהקדמה). ועל כן גם כאשר מן הדין מותר לשחק במשחק כזה או אחר, יש לשים לב שלא להרבות במשחק ושלא תעבור השבת ללא לימוד תורה.

משחקים שמשמיעים קול

כתב הרמ"א: "ומותר לשחק בעצמות שקורין טשיך, אף על פי שמשמיעים קול, הואיל ואינן מכוונין לשיר. אבל צעצוע המשקיע מנגינה כשנוגעים בו, או כזה שמופעל בו מעגל חשמלי או ניצת ניצוץ של אש, הרי הוא מוקצה ואסור במשחק בשבת, וטוב להצניעו מערב שבת כדי שלא יבוא לידי איסור".

משחק חשמלי המשמיע קול בתגובה לרעש מסביבו, אסור לכבותו בעת שהוא שקט, וקל וחומר שאסור לכבותו בעת שהוא פועל בשבת. ואם הפעיל אותו אחד הילדים, יכפה עליו כלי כדי שלא יפריע את שמחת השבת. לעומת זאת צעצוע שמופעל ע"י מתיחת קפיץ - אינו מוקצה ומותר לטלטלו, ואין לחוש שמא יבוא אדם למתוח את הקפיץ להפעילו.

אופניים

כתב כף החיים (סימן תד ס"ק ח) כי נהוג בארץ ישראל לאסור אופניים כיוון

שבדרך כלל יש צורך לעשות מלאכות שהן איסורי תורה או איסורי דרבנן תוך כדי נסיעה. ובימינו מדובר בהחזרת שרשרת שנפלה, הגבהה או הנמכה של הכיסא, הדלקת אורות לילה או נפוח גלגל (עיי' תשו' רב פעלים ח"א סי' כ"ה. מאמר מרדכי הלכות שבת חלק ד פרק פב סעיפים ל-לא). וגם יש חשש שיצא בהם מחוץ לעירוב. כל הדברים הללו לא נמצאים באופניים של ילדים קטנים, ולא נהגו בהם איסור בשבת. ועל כן הם לא מוקצה גם לגדולים (שו"ת אור לציון חלק ב - הערות פרק מב).

גלגליות

לעומת זאת מותר לנסוע על גלגליות (סקטים) בשבת כיוון שאין שם כל החששות הללו (שו"ת אור לציון חלק ב פרק מב). אמנם צריך לראות שאין בשימוש בהם "עובדין דחול" ועל כן יש לדון האם למבוגרים מותר לנסוע בהם בשבת.

ארגו חול

יש הבדל בין חול שמיועד לבניין, שהוא מוקצה ואסור לשחק בו, ואולי יש בו גם איסור גזל, לבין חול של ארגו חול שמוותר בשימוש ובמשחק לילדים. כך כתוב בשולחן ערוך (סימן שח סעיף לח) "מכניס אדם מבעוד יום מלא קופתו עפר ומייחד לו קרן זוית ועושה בו כל צרכיו בשבת".

ניפוח בלון

בשו"ת קול אליהו (פרק טו שאלה ט) כתוב שאין איסור לנפח בלון. אבל אסור לקשור אותו גם בגלל איסור קושר וגם בגלל שעל ידי קשירת הבלון הוא עושה אותו כ"כלי" הראוי למשחק. ובגלל הסיבה השנייה אסור לנפח בריבה או כדור ים וכד' אע"פ שאין שם קשירה, כיון שהסתימה של חור הניפוח הוא עשיית כלי (וראה שו"ע סימן שמ סעיף ח).

חרוזים

מאותה סיבה אסור להשחיל חרוזים על חוט בשבת כיוון שדרך כלל בסופו של דבר קושרים את החוט בסוף התהליך של השחלת החרוזים. ויש בזה גם קשירה וגם עשיית כלי (מאמר מרדכי שבת חלק ד פרק פב סעיף כב).

מגנטים

מותר לילדים לשחק בשבת במגנט, אמנם אם על ידי חיבור חתיכות המגנט זו לזו נוצרות צורות שונות או אותיות שונות, הרי זו כתיבה שלא על מנת להתקיים ואסור לכתחילה לעשותה בשבת למרות שצורות אלו נעשות באופן עראי. לעומת זאת מותר להצמיד מגנט על מקרר או על דלת כדי להצמיד נייר וכד', כיוון שאינו מייצר צורה, ואין לך חיבור עראי גדול מזה.

פאזל

אסור להרכיב פאזל בשבת, מכיוון שזה כעין "בונה" וכן משום "כתב עראי" או "ציור עראי", ואיסור זה גם למבוגר וגם לילד (שו"ת קול אליהו פרק טו שאלה ד). ויש מתירים (שו"ת אור לציון חלק ב פרק מב - דיני משחקים בשבת), כיוון שזה עראי ומשחק בעלמא. וכמו שמבואר בנשמת אדם כלל ל"ז אות ב' שכל שלא עשוי לקיום מותר. ומשום איסור בורר אין לחוש כיוון דהוי כבורר אוכל מתוך הפסולת לאלתר דשרי.

פלסטלינה

בשו"ת קול אליהו (פרק טו שאלה ה) כתב כי אסור לעשות צורות של אדם או חיות וכד' מפלסטלינה בשבת. גם משום ממרח (שו"ע שיד, יא), גם משום מלאכה. אמנם מותר ללוש פלסטלינה למשחק אם לא עושים ממנה צורה.

על פי ההלכה בעלי חיים הם מוקצה. אבל אם הם משחק, אפשר לטף אותם וכד'.

דוקים

אפשר לשחק ב"דוקים" בשבת ואין בזה דיני בורר, כי המשחק מוציא "אוכל" מתוך "פסולת".

חמש אבנים

מוותר לשחק חמש אבנים בשבת כיוון שאין בזה את כל החששות שהזכרנו לעיל. ובלבד שלא ישחקו על אדמה אלא על משטח מרוצף.

ספינר

ב"ספינר" רגיל מותר לשחק בשבת, אולם ב"ספינר" מאיר יש חשמה וכמובן שאסור.

קובייה וסביבון

מוותר לשחק במשחקי קובייה וסביבון.

מונופול - קאטן

יש מתירים כיוון שאין זה מסחר על כסף אמיתי (ש"כ פט"ז הערה צ"א) ויש אוסרים (תורת שבת סי' ש"ח ס"ק ס"א) גם מפני שיש בזה קריאת "שטר" הדיוטות" (שוע ש"ז סעיף י"ב-י"ז). ולכן אין לאסור בילדים קטנים עד גיל בר מצווה.

עשיית אוהל

בשו"ע (סימן שט"ו סעיף א') נפסק שיש איסור לעשות אוהל אפילו אם הוא עראי. אבל מחיצות עראי מותר לשים. וכל שאסור לעשותו, אסור לסותרו (סימן שט"ו ס"ד ושעה"צ אות י"א). אמנם אוהל שהוא כבר קיים - מותר להרחיבו (שט"ו ס"ה ומשנ"ב ס"ק כ"ז).

בועות סבון

מוותר לילדים לשחק בשבת ב"בועות סבון", באופן שע"י נשיפת אוויר נוצרות בועות ממי סבון. כיוון שלאותן בועות הנוצרות ע"י האוויר אין קיום כלל ואין בהן דין "מוליד", אף שזו מטרת המשחק ליצור את הבועות (ש"כ פט"ז ס"א ובהערה שם. שו"ש סימן ש"ח ס"ק ס' - ב').

משחקים שיש חשש כתיבה

אסור לשחק במשחק שרגילים לכתוב בו (שו"ע שלה, ה; שכב, ו).

גזירה והדבקה

כל משחק שכולל כתיבה או גזירה או קליעה - אסור בשבת. הדבקה מדבקה שאינה מתקיימת - מותרת. מדבקה קבועה - אסורה.

מטוסים ואוניות להרכבה

אסור לבנות מחלקי קרטון או פלסטיק מטוסים ואוניות שדורשים דייקנות מרובה ונועדו להתקיים זמן רב.

בורר

אסור להפריד שני סוגים של משחקי קוביות או קלפים שהתערבבו מדין בורר. אבל כאשר רוצים לשחק בסוג אחד, מותר להוציא מתוך התערובת את אותו הסוג שזה כמו ברירת אוכל מתוך פסולת.

סידור אחרי המשחק

מוותר לסדר את המשחקים אחרי המשחק כדי שלא יהיה הבית מבולגן בשבת. אבל אסור לסדרם כדי לחסוך מלאכה במוצאי שבת, שזו הכנה משבת לחול.

אנחנו מודים לרב שבתאי שלו שליט"א שהכין וערך את מראי המקומות להלכות משחקים בשבת מתוך כתבי הרב אליהו זצוק"ל ומקורות אחרים. יהי רצון שיוכה להמשיך לגדול בתורה ולהגדיל תורה ולהאדירה. אמן.

סיפורים על הרב זצ"ל

חנוך לנוער על פי דרכו

לפעמים היינו לומדים מההנהגות של הרב הרבה יותר ממה שהיינו לומדים מדבריו. אספר לכם מקרה אחד, למרות שיש עשרות. באחד הימים הגעתי לבית הרב זצ"ל עם אשתי על מנת לשאול שאלה בנושא חשוב מאוד עבורנו. היינו בתור ונכנסנו כשאנחנו מרוכזים בשאלה החשובה.

אחד הנכדים של הרב, שהיה אז כבן שנה, נכח בסלון והרעיש מאוד, צעק ושיחק עם המכוניות. חיכיתי שהרב יסתובב אליו ויעיר לו, או שאמו תיקח אותו לחדר. הסתכלתי לעבר התינוק, אך הרב לא העיר לו, לא קרא לאמו, רק אמר לנו: תמשיכו, הכול בסדר. הוא אפילו לא הסתובב לילד כדי לבקש שיהיה בשקט.

אני לא זוכר מה הייתה השאלה ומה הייתה התשובה. מה שאני זוכר הוא שמאותו יום והלאה לא הייתי כל כך נלחץ אם בני היה משחק ועושה רעש. לא הייתי מעיר לו על כל מה שלא נראה לי. הפכתי להיות הרבה יותר רגוע ושלו בביתי. למדתי שיש לתת לילדים מרחב. למדתי לרכוש סבלנות ואורך רוח. לא חייבים להעיר, הכול באמת בסדר.

עושה שלום

סיפרה רחל בן חיים ע"ה, אחות הרב זצ"ל: כבר כילד הוא אף פעם לא שיחק במשחקים של ילדים כמו כדור, חמש אבנים וכדו'. המשחק שלו עם החברים בשכונה היה לעשות משפט. אם הוא היה רואה ילדים שרבים, הוא היה תופס אותם, מושיב אותם וממש עושה להם משפט, מי צודק ומי לא, והיה עושה שלום ביניהם.

עוד אני זוכרת איך בכל בוקר כשעוד היינו ילדים אמא היתה מכינה לרב נעים שיחיה ולרב אליהו זצ"ל ארוחת בוקר כדי שיאכלו, וכשהיתה חוזרת לא היתה מבינה למה הם לא אכלו. ואז היתה הולכת לרב נעים ושואלת אותו: למה לא אכלת? והוא היה עונה לה שבגלל שהוא חשב שהרב מרדכי לא אכל. וכשהיתה הולכת לשאול את הרב מרדכי למה הוא לא אכל, הוא היה עונה לה: כי חשבתי שהרב נעים לא אכל, וכך הם היו משיארים את האוכל זה לזה...

עד שיום אחד הם עשו ביניהם הסדר מסוים שבו הם היו יודעים אם השני אכל או שלא.

תשובה כהלכה

אהבה ק"ל תנאי. כיצד על ההורים לנהוג כלפי ילדים שמוותרים על עול התורה? לאהוב ולקרב. אבל לא להחניף להם ולומר "כל אחד והאמת שלו". צריך בהחלט לומר להם כל הזמן: זו האמת, אבל אנחנו אוהבים אתכם. מקבלים אתכם אבל לא את דרככם.

ג'ו"ה ע"ס קרחון. ההתבוללות בגולה ממשיכה לגדול. מה ניתן לעשות כדי למנוע אסון מוחלט? למשל, האם על ממשלת ישראל להכניס כסף וכוח אדם לחיזוק הקהילות היהודיות בתפוצות והזוהות היהודית בקמפוסים במכללות? מדינת ישראל צריכה להשקיע את כל כולה בעלייה. להשקיע בגלות זה לבנות בית על קרחון שהולך ונמס. אין שום סיכוי לקהילות היהודיות בגלות. הן הולכות ומתבוללות בקצב רצחני. מי שנשאר שם - מוותר על חלקו בקיום עם ישראל. למזלנו הקב"ה הקים את מדינת ישראל ועם ישראל קיים, אבל הם לא יכולים לסמוך עלינו וחייבים לתת את חלקם. הם חייבים להיות שותפים. וזה מה שהמדינה צריכה לומר להם, קומו ועלו, ועל המדינה לסייע ולעזור להם בזה בכל יכולתה.

נחת קורזמת לאסורת. האם זה בסדר שילד יאמץ מסורת שונה משל הוריו, לחגגה מדתי לאומי לחרדי? מותר לילד לבחור דרך אחרת משל הוריו. אבל הוא צריך לדעת כי הוא חייב בכבוד הוריו בלי להמעיט כלל מדרכם של הוריו. ולא לפגוע בהם ולומר: דרכי נמונה יותר מהדרך שלכם. ולא להדגיש את השינוי שחל בו באופן שגורם חוסר נחת להוריו.